

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ДОСТУПНОСТІ СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Шапаренко Х.А.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

У статті розкриваються проблеми розвитку дошкільної освіти в освітній системі України, подається коротка характеристика кризового стану системи дошкільної освіти. Обґрунтовані основні категорії: варіативність дошкільної освіти і доступність дошкільної освіти, які знаходяться між собою в складній і суперечливій діалектичній єдності. Розглядаються варіативні форми забезпечення доступності дошкільної освіти в Україні і основні способи надання якісної дошкільної освіти. Визначені інтегральні характеристики які повинні забезпечити якість дошкільної освіти в Україні.
Ключові слова: освітня система, варіативна освіта, дошкільна освіта, доступність дошкільної освіти, якість дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Суспільне дошкільне виховання в Україні має більш ніж столітню історію. Пройдений шлях є досить складним, суперечливим і насиченим подіями. Усі суспільні перетворення неминуче відбивалися на сфері освіти, одним з найважливіших завдань якої є формування різнобічно розвиненої особистості, здатної жити й функціонувати в умовах світу, який постійно змінюється.

Спираючись на Концепцію розвитку дошкільної освіти на 2010–2016 роки нинішню ситуацію в дошкільній освіті України можна визначити як стадію між старою системою цінностей, установок, звичок і новою, що лише виформовується, і спрямовується на забезпечення оптимальних умов виховання і навчання особистості, яка розвивається. ХХІ століття висуває нові вимоги до цілей, завдань, структури та змісту дошкільної освіти України. Це пояснюється глобалізаційними процесами, зміною світоглядної позиції та ціннісних орієнтацій, прагненням нашої країни інтегруватися до європейського простору [3].

Модернізація змісту дошкільної освіти України вимагає визначення чітких методологічних засад, що враховують сучасні світові та європейські тенденції розвитку суспільної освіти і водночас ґрунтуються на національних надбаннях, вітчизняній культурі. Тому, одним із важливих завдань розвитку дошкільної освіти є забезпечення права дитини на її доступність і безоплатність.

У цих умовах дошкільні навчальні заклади повинні розширити свої функції, стати обов'язковими для відвідування дітьми дошкільного віку. Необхідно також удосконалити та розширити мережу закладів різних типів, змінити режим їх роботи; передбачити можливість соціалізації дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; у дошкільній освіті повинні знаходити своє відображення моделі інтегрованої освіти [3].

Огляд літератури з проблеми дослідження. У дослідженнях враховувалися наукові надбання стосовно етапів розвитку системи дошкільної освіти у роботах Т. Голованя, С. Дичківської, О. Донченко, З. Нагачевської, Т. Пантюк, С. Попиченко, О. Пшеврацької, І. Улюкаєвої, Т. Фімінової та ін. Обґрунтуванням завдань, принципів та змісту дитино-центрованої педагогіки присвячені роботи І. Беха, М. Левківського, О. Микитюка, О. Цехмістер та інших. У роботах С. Білецької, Л. Болотіної, С. Баранова, Н. Гавриш, Т. Комарова, К. Крутій, Л. Покроєвої, Т. Поніманської та ін визначено особливості організації роботи з дітьми в процесі їх перебування у дошкільному навчальному закладі.

Особливості моделювання багаторівневої системи освіти відображено в роботах Л. Артемової,

Г. Беленької, А. Бойко, С. Власенко, Г. Грищенка. Продуктивний підхід до аналізу питань підготовки спеціалістів для дошкільних установ та осмислення процесів, специфічних для України, вбачаємо в працях Л. Артемової, А. Богуш, Н. Калініченко, Е. Карпової, О. Кононко, К. Крутій, В. Майбороди, Т. Поніманської, О. Проскури, О. Сухомлинської, М. Собчинської та ін.

Мета статті – розкрити проблеми розвитку дошкільної освіти в освітній системі України, та розглянути варіативні форми забезпечення доступності дошкільної освіти в Україні і основні способи надання якісної дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Як зазначається у Законі України «Про дошкільну освіту» дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на: забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду [2].

Першим принципом дошкільної освіти проголошено принцип доступності для кожного громадянина освітніх послуг, що надаються системою дошкільної освіти.

Основні механізми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року окреслено у Державній цільовій соціальній програмі розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 № 629.

Для здійснення стабільного розвитку і нового якісного прориву в національній системі освіти необхідно забезпечити: відновлення роботи закритих у попередні роки дошкільних навчальних закладів, розширення їх мережі до повного задоволення потреб населення; стовідсоткове охоплення обов'язковою дошкільною освітою усіх дітей п'ятирічного віку через урізноманітнення форм її здобуття; створення оптимальних організаційно-педагогічних, санітарно-гігієнічних, навчально-методичних і матеріально-технічних умов для функціонування дошкільних навчальних закладів; розширення мережі навчально-виховних комплексів типу «дошкільний заклад–школа», відкриття груп та дошкільних закладів різних типів та форм власності (у тому числі корпоративних, сімейних дитячих садків), формування дошкільних груп для надання освітніх послуг за скороченим режимом занять тощо [4].

Досягнення цієї стратегічної мети може бути здійснено завдяки реалізації системи заходів зосовно вдосконалення нормативно-правової бази, кадрового, інформаційного і матеріально-технічного забезпеченню сфери дошкільної освіти.

У сучасних умовах необхідними і взаємообумовленими вимогами до системи дошкільної освіти є:

- варіативність – здатність відповідати різним освітнім потребам батьків і дітей;
- єдність (системність) – здатність забезпечити єдиний рівень якості освіти для усіх дошкільників.

Ці вимоги припускають осмислення двох основних категорій: варіативність дошкільної освіти і доступність дошкільної освіти, які знаходяться між собою в складній і суперечливій діалектичній єдності. Таке положення обумовлене тим, що варіативна – це вимога до розмаїття послуг які пропонуються системі дошкільної освіти, а доступність освіти – вимога до широти мережі, її можливостей охоплення максимальної кількості дітей дошкільного віку.

Важливим принципом підвищення якості дошкільної освіти України є принцип її варіативності, суть якого полягає не лише у наявності та підтримці різних моделей педагогічного процесу, плюралізму методологічних підходів, які розвиваються та вдосконалюються, створенні варіативних програм дошкільної освіти, забезпеченні множинності сучасних освітніх технологій, що є запорукою підвищення їх якості та конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг не лише у відображенні реальних змін, а й у виокремленні та групуванні умов, що дозволять ефективно модернізувати дошкільну освіту [3].

Великий педагогічний потенціал реалізації принципу доступності, що припускає побудову варіативної мережі установ міститься в зарубіжних системах, які мають свою історію, традиції. Їх вивчення може сприяти рішенню проблем, пов'язаних з організацією дошкільної освіти в Україні.

Система громадського дошкільного виховання в Болгарії припускає організацію дитячих садів (повного дня, сезонні, цілодобові), ясел, ясел-садів з денним і напівденним перебуванням дітей (сади при школах).

Для системи громадського дошкільного виховання Болгарії характерні: широка мережа дошкільних закладів, наявність спеціальних норм їх проектування і будівництва; державний характер системи дошкільного виховання і підготовки педагогічних кадрів; визнання дошкільного виховання частиною системи народної освіти, її первинною ланкою; державна програма виховання дітей в дошкільних закладах.

Розмаїття типів дошкільних закладів і програм відображає особливість концепції дошкільного виховання у Великобританії: виховання має на меті розвиток індивідуальності дитини, її самостійності в опануванні різних видів діяльності. Програми виховання і навчання дітей спрямовані на цілісне сприйняття особистості дитини, орієнтують на використання мотиваційних чинників до навчання, розвиток ініціативи. У дошкільних закладах на одного дорослого приходиться не більше трьох малюків і п'яти дітей від 3-х до 5-ти років. Для полегшення адаптації до дитячого садка дитина в перші дні відвідує його разом з матір'ю.

Найпоширенішими типами закладів громадського дошкільного виховання Данії є денні ясла, садки, ясла-садки, ігрові майданчики і цілодобові дошкільні заклади, призначені для виховання і лікування дітей з проблемами фізичного і психічного розвитку, надання їм психолого-педагогічної допомоги і здійснення корекції вад.

Дитячі сади в Ізраїлі знаходяться на утриманні муніципалітетів, релігійних і жіночих організацій. Працюють цілодобово, за винятком невеликих канікул в серпні. Діють платні приватні сади і групи по 5-10 дітей раннього (з 3-х місяців) і дошкільного віку. Як і муніципальні, приватні дитячі сади контролюються Міністерством освіти. Усі діти обов'язково повинні відвідувати старшу групу в дитячому саду, яка безкоштовно готує їх до школи [5, с. 17-19].

Традиції громадського дошкільного виховання в Німеччині є одними з найдавніших. З 1957 р. діє закон про вільне відвідування дитячих садів, 20% з яких утримує держава, 80% належать церковним громадам, профспілкам, німецькому Червоному Хресту, службі молоді і іншим благодійним товариствам. Батьки оплачують 50% коштів за дітей, інші витрати відшкодовує власник дошкільного закладу. У Німеччині існують наступні типи дошкільних закладів: дитячі садки з повним або неповним днем, призначені для дітей від 3 до 6 років; одногрупові дошкільні заклади (переважно для старших дошкільників; пришкільні групи (для п'ятирічних дітей); підготовчі класи основної школи, які виховують і навчають п'ятирічних дітей; цілодобові інтернати для здорових дітей у віці від 3 до 6 років; інтернати для дітей з проблемами здоров'я і розвитку; материнські центри [5, с. 9-12].

Систему дошкільного виховання в Польщі утворюють дитячі сади, ясла-садки з повним (міста) і неповним (сільська місцевість) днем перебування дітей. Діють також цілодобові двотижневі ясла-сади і тимчасові дитячі сади типу сімейних мікросадів, розташованих в квартирах багатоквартирних будинків.

Громадське дошкільне виховання у Фінляндії здійснюється в тісному зв'язку з сім'єю. Кожна третя дитина до 3-х років і майже усі діти дошкільного віку (за рік до школи) виховуються в закладах системи дошкільної освіти. Батьки мають ширші можливості відносно безпосередньої участі в роботі дошкільних закладів. Кількість дітей в групах має чіткі обмеження: у віці до року – не більше 6-ти дітей, від року до 2 років – не більше 12-ти, після 3 років – не більше 20-ти вихованців.

Основними типами дошкільних закладів Франції, в яких виховують дітей від 2 до 6 років, є материнські школи, класи для малюків при початкових школах, дитячі сади. Основною формою занять в материнській школі є гра. У 1975 р. у Франції був ухвалений закон про школу, який передбачав заходи щодо забезпечення спадкоємності між дошкільним вихованням і шкільним навчанням. Діє єдина, обов'язкова для усіх учбових закладів державна освітня програма. Навчає дітей в материнській і початковій школах один педагог, який здійснює тісний зв'язок між дошкільним і шкільним навчанням. Завдяки цьому в материнських школах і класах для малюків при школах вчать усі дошкільники 5-6-ти років, а молодші діти забезпечені дошкільними закладами на 75% [5, с. 15-22].

Необхідність варіативної дошкільної освіти в системі освіти України обумовлена наступними чинниками:

- розмаїттям дитячих освітніх потреб, пов'язаним з різним рівнем розвитку дітей, специфічними потребами в компенсації порушень їх здоров'я, різними пзнавальними можливостями дітей;
- розвитком сучасного освітнього простору в Україні, розробкою інноваційних проектів за різними напрямками освітньої діяльності і формами організації роботи з дітьми.

Наступною вимогою забезпечення принципу доступності системи дошкільної освіти ми визначали

як забезпечення єдиного рівня якості освіти для усіх дошкільників.

Сучасне замовлення суспільства орієнтоване на випускника дошкільного навчального закладу, який не лише має обсяг енциклопедичних знань, але і навчився вчитися, застосовувати отримані знання у процесі активної діяльності.

Це призводить до порушення гарантій прав громадян на забезпечення доступності освітніх послуг для усіх верств населення, до нерівних стартових умов при вступі до школи дітей з дошкільного навчального закладу і сім'ї.

Зміст поняття «Якість дошкільної освіти» визначається виходячи з поняття «Якість освіти», поданого в Глосарії гарантії якості і акредитаційних термінів, підготовленому ЮНЕСКО: «Загальним для усіх підходів у визначенні якості є інтеграція наступних елементів: гарантована реалізація мінімальних стандартів освіти; здатність ставити цілі в різних контекстах і досягати їх з вхідними показниками і контекстними змінами; здатність відповідати вимогам і очікуванням основних і непрямих коритувачів і зацікавлених сторін; прагнення до досконалості».

Якість дошкільної освіти, в широкому розумінні, визначається напрямками, які забезпечують її ефективне функціонування. Це, зокрема:

- потужне нормативно-правове та інструктивно-методичне підґрунтя (документи, які гарантують здобуття освіти належного рівня всім дітям раннього й дошкільного віку та визначають різні аспекти діяльності ДНЗ, Базовий компонент дошкільної освіти (далі – БКДО) та чинні освітні програми);
- комплекс фінансово-економічних (джерела і обсяги фінансування ДНЗ, матеріально-технічних умов, сприятливих для цілісного всебічного розвитку дітей (створення розвивального середовища, забезпеченого дидактичними посібниками, навчальною літературою, сучасними технічними засобами навчання, доступом до інтернет-ресурсів, тощо);
- кадровий потенціал (забезпеченість педагогічними кадрами з відповідною фаховою освітою, високим рівнем професійної компетенції);
- ефективність управлінської діяльності в системі дошкільної освіти;
- сучасний науково-методичний супровід освітньої роботи з дітьми, впровадження інноваційних технологій, авторських методик розвитку, виховання і навчання дошкільників, кращих досягнень перспективного педагогічного досвіду;
- результативність дошкільної освіти (сформованість життєвих компетенцій, дошкільної зрілості в дітей перед вступом до школи відповідно до вимог БКДО) [1, с. 4].

Список літератури:

1. Вареник Т. І. Роль методичної служби в дошкільній освіті на регіональному рівні: методичні рекомендації / Т. І. Вареник – Миколаїв: ОППО, 2014. – С. 4.
2. Закон Про дошкільну освіту: Закон України: за станом на 25 листоп. 2005 р. / Верхов. Рада України. – Офіц. вид. – Київ: Парламентське вид-во, 2005. – 32 с. – (Серія «Законо України»).
3. Концепція розвитку дошкільної освіти на 2010–2016 роки. – Режим доступу: <http://www.nv-imc.eduikit.zt.ua/>
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. – Режим доступу: mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf
5. Парамонова Л.А., Протасова Е.Ю. Дошкольное и начальное образование за рубежом: история и современность. М., 2001. – 145 с.

В Україні якість дошкільної освіти має забезпечуватися наступними інтегральними характеристиками:

1. Цінності і норми дошкільної освіти як характеристики її якості, які складаються з філософських і філософсько-педагогічних ідей розуміння самоцінності дитинства; методологічних позицій і ідей, що є основою проектування і функціонування системи дошкільної освіти; ідей, історично характерних теорії і практиці дошкільної освіти минулого і сучасності; принципів, відповідно до яких функціонує система дошкільної освіти; законодавчих документів і актів, які регулюють функціонування системи і нормативно забезпечують якість дошкільної освіти.

2. Динамічність і стабільність дошкільної освіти як характеристики її якості. Динамічність як характеристика якості дошкільної освіти – позитивна зміна освітнього процесу відповідно до суспільного замовлення.

Стабільність – стійкість основних елементів освітнього процесу, здатність до функціонування у межах заданих параметрів без перешкод, здійснюючи основні функції у досягненні освної мети.

3. Ефективність і продуктивність дошкільної освіти як характеристики її якості. Педагогічна ефективність дошкільної освіти визначається якістю підсумкових результатів розвиненості інтеграційних якостей особистості дитини.

Продуктивність дошкільної освіти полягає в закладанні фундаменту розвитку дитини, що забезпечує успішність її переходу на наступний освітній рівень.

4. Ресурсозабезпечення дошкільної освіти як характеристика її якості.

Ресурсозабезпечення дошкільної освіти – наявність ресурсів і умов, що не забезпечують ефективну організацію якісного освітнього процесу.

Висока якість дошкільної освіти при збільшенні охоплення дітей дошкільного віку може бути досягнута шляхом встановлення зв'язків між освітніми інститутами різних рівнів і типів. Розвиток мережі установ дошкільної освіти повинна припускати появу нових дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності, зокрема: малих дитячих садів, груп спільного короткочасного перебування дитини і батьків, спеціальних центрів роботи з дітьми раннього віку; груп надомної освіти, груп короткочасного перебування дитини в дошкільному навчальному закладі або в іншій освітній установі, адаптаційних груп для дітей біженців і вимушених переселенців тощо.

Таким чином, можна констатувати, що основним завданням реалізації принципу доступності є розвиток системи дошкільної освіти, яка оптимально відповідає інтересам дитини і сім'ї та забезпечує найбільше охоплення дітей якісною дошкільною освітою.

Шапаренко К.А.

Комунальное заведение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия»
Харьковского областного совета

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПРИНЦИПА ДОСТУПНОСТИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье раскрываются проблемы развития дошкольного образования в образовательной системе Украины, дается краткая характеристика кризисного состояния системы дошкольного образования. Обоснованы основные категории: вариативность дошкольного образования и доступность дошкольного образования, которые находятся между собой в сложном и противоречивом диалектическом единстве. Рассматриваются вариативные формы обеспечения доступности дошкольного образования в Украине и основные способы предоставления качественного дошкольного образования. Определены интегральные характеристики которые должны обеспечить качество дошкольного образования в Украине.

Ключевые слова: образовательная система, вариативное образование, дошкольное образование, доступность дошкольного образования, качество дошкольного образования.

Shaparenko H.A.

Communal Establishment is the «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy»
of the Kharkiv Regional Soviet

PROBLEMS AND PROSPECTS OF REALIZATION OF PRINCIPLE OF AVAILABILITY OF SYSTEM OF PRESCHOOL EDUCATION ARE IN UKRAINE

Summary

The article covers problems of development of preschool education in the educational system Ukraine, the crisis state of the system of preschool education are briefly characterized. Basic categories are reasonable: variantness of preschool education and availability of preschool education, which are inter se in difficult and contradictory dialectical unity. The examines variative forms of accessibility to preschool education in Ukraine and the main ways of providing high – quality preschool education. Integral descriptions are certain which must provide quality of preschool education in Ukraine.

Keywords: educational system, variative education, preschool education, accessibility to preschool education, quality of preschool education,

УДК 378.147

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ

Шерман М.І.

Херсонський державний університет

Безбах О.М.

Херсонська державна морська академія

На підставі узагальнення відомостей, наведених у фахових педагогічних виданнях, уточнено поняття «інформаційна культура майбутніх судноводів». Обґрунтовано її структуру у складі особистісно-мотиваційного, когнітивного, процесуально-операційного, комунікаційного та результативно-оцінного компонентів. Визначено зміст особистісно-мотиваційного компоненту. Здійснено порівняння змісту цього компоненту із змістовним наповненням поняття «професійна ідентичність». Виявлено вплив професійної ідентифікації та рівня сформованості професійної ідентичності на формування складових інформаційної культури майбутніх судноводів.

Ключові слова: інформаційна культура, майбутні судноводії, компоненти інформаційної культури, професійна ідентифікація, професійна ідентичність.

Постановка проблеми. Об'єктивною реальністю сучасного буття є становлення і розвиток інформаційного суспільства, інтенсивного обміну капіталом, ресурсами, фінансами та створення глобального ринку праці. Громадяни України, що претендують на робочі місця у транснаціональних компаніях, повинні демонструвати високий професіоналізм, готовність до іншомовної комунікації, мати достатньо високий рівень сформованості інформаційної культури, тобто, відповідати тим ви-

могам до рівня професійної підготовки, що формулює закордонний роботодавець.

В умовах інформаційного суспільства для успішної професійної діяльності судноводів стає необхідною складова професіоналізму, придатна для вирішення дуалістичної задачі – формування компоненту загальної культури громадянина інформаційного суспільства та компоненту професійної культури майбутнього судноводія, що здатний забезпечити виконання ним завдань професійної